

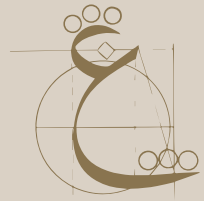

kadim

SAYI / ISSUE 6 · EKİM / OCTOBER 2023

06

kadim

*“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”*

Kadim is that no one knows what came before.

kadim

Osmanlı araştırmalarına münhasır, altı ayda bir (Nisan ve Ekim) neşredilen, açık erişimli, çift kör hakem sistemli akademik dergi

A double-blind peer-reviewed open-access academic journal that is published semiannually (April and October) in the field of Ottoman Studies

SAYI | ISSUE 6 • EKİM | OCTOBER 2023

İMTİYAZ SAHİBİ | PROPRIETOR

Burhan ÇAĞLAR

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ | MANAGING EDITOR

Ömer Faruk CAN

İRTİBAT | CONTACT

Kadim • Sakarya Üniversitesi

Esentepe Kampüsü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, A Blok, Ofis: 121,
Serdivan/Sakarya (Turkey) 54050

Telefon | Phone • 00 90 264 295 60 15

İnternet Adresi | Webpage • dergipark.org.tr/kadim • kadim.sakarya.edu.tr

E-posta | E-mail • kadim@sakarya.edu.tr

TASARIM | DESIGN Hasan Hüseyin CAN

BASKI | PRINTED BY

MetinCopyPlus • Arti Dijital & Baskı Merkezi

Türkocağı Cad. 3/A Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

BASIM TARİHİ | PRINT DATE • EKİM | OCTOBER 2023

ISSN 2757-9395 • E-ISSN 2757-9476

ÜCRETSİZ | FREE OF CHARGE

Kadim'deki makaleler, [Creative Commons Atıf-Gayriticari 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Bilimsel araştırmaları kamuya ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracacağı ilkesini benimseyen dergi, tüm içeriğine anında Libre açık erişim sağlamaktadır. Makalelerdeki fikir ve görüşlerin sorumluluğu sadece yazarlarına ait olup Kadim'in görüşlerini yansıtmazlar.

Articles in Kadim are licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) International License. Kadim provides immediate Libre open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge. Authors are responsible for the content of contributions; thus, opinions expressed in the articles belong to them and do not reflect the opinions or views of Kadim.

“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”

DergiPark

EDİTÖR
EDITOR-IN-CHIEF

Arif BİLGİN | Yükseköğretim Kurulu

MİSAFİR EDİTÖR
GUEST EDITOR

Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI | Marmara Üniversitesi

YAYIN KURULU
EDITORIAL BOARD

Necmettin ALKAN | Sakarya Üniversitesi
Serpil ATAMAZ | California State University, Sacramento
Zahit ATÇIL | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Fatih BOZKURT | Sakarya Üniversitesi
Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI | Marmara Üniversitesi
Büşra ÇAKMAKTAŞ | Sakarya Üniversitesi
M. Talha ÇİÇEK | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Filiz DIĞIROĞLU | Marmara Üniversitesi
Ella FRATANTUONO | University of North Carolina at Charlotte
Selim KARAHASANOĞLU | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Miraç TOSUN | Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kenan YILDIZ | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

YAZIM VE DİL EDİTÖRLERİ
WRITING AND LANGUAGE
EDITORS

Burhan ÇAĞLAR | Sakarya Üniversitesi
Burak ÇİTİR | Sakarya Üniversitesi
Mehmet KERİM | Sakarya Üniversitesi
Bünyamin PUNAR | Sakarya Üniversitesi

TÜRKÇE DİL EDİTÖRLERİ
TURKISH LANGUAGE
EDITORS

Sedat KOCABEY | Sakarya Üniversitesi
Büşranur KOCAER | İbn Haldun Üniversitesi
Muhammed Emir TULUM | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ
ENGLISH LANGUAGE
EDITORS

Didar Ayşe AKBULUT | Marmara Üniversitesi
İrem GÜNDÜZ-POLAT | Sakarya Üniversitesi
Hâcer KILIÇASLAN | Sakarya Üniversitesi

MİZANPAJ VE
SOSYAL MEDYA EDİTÖRÜ
LAYOUT AND
SOCIAL MEDIA EDITOR

Büşranur BEKMAN | Sakarya Üniversitesi

YAYIN SEKRETERİ
SECRETARIAT

Yusuf İslam YILMAZ | Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Köse, Ensar.

Ağalar: Konya Aladağ'da Âyan
Bir Türkmen Ailesinin Tarihi
(1680-1880).İSTANBUL: VAKIFBANK
KÜLTÜR YAYINLARI, 2023.
322 SAYFA.
ISBN: 9786256385573.

ARZU GÜLDÖŞÜREN*

ÖZ ABSTRACT

Bu yazı, Ensar Köse'nin 2023 yılında yayınlanan ve Konyalı bir âyan ailesinin tarihini incelediği *Ağalar: Konya Aladağ'da Âyan Bir Türkmen Ailesinin Tarihi (1680-1880)* adlı çalışmasını ele almaktadır. Yazıda, kitabın bölümlerinden bahsedildikten sonra araştırmanın yöntemi ve kaynakları üzerinde durulacak, çalışmanın literatüre katkısı değerlendirilecektir. Çalışma, ailenin tarihi üzerinden âyanların taşradaki faaliyetlerinden kesitler aktarmakta, Aladağ'ın tarihine ve bölge insanının sosyo-ekonomik durumuna dair sunduğu bilgilerle literatüre katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Âyanlık, Taşra Elitleri, Aile Tarihi, Ağalar, Merkezileşme.

This article addresses Ensar Köse's work titled *Ağalar: History of a Notable Turkmen Family in Konya Aladağ (1680-1880)*, published in 2023, which delves into the history of a prominent family from Konya. After outlining the chapters of the book, the article focuses on the sources and methodology of the research and evaluates the contribution of the study to the literature on provincial notables. Through the history of the Ağalar family, the book discusses the activities of the notables in the provinces and contributes to the literature with insights into the history of Aladağ and the socio-economic conditions of the region's inhabitants.

Keywords: Âyanşip, Provincial Elites, Family History, Ağalar Family, Centralization.

MAKALE BİLGİSİ | ARTICLE INFORMATION

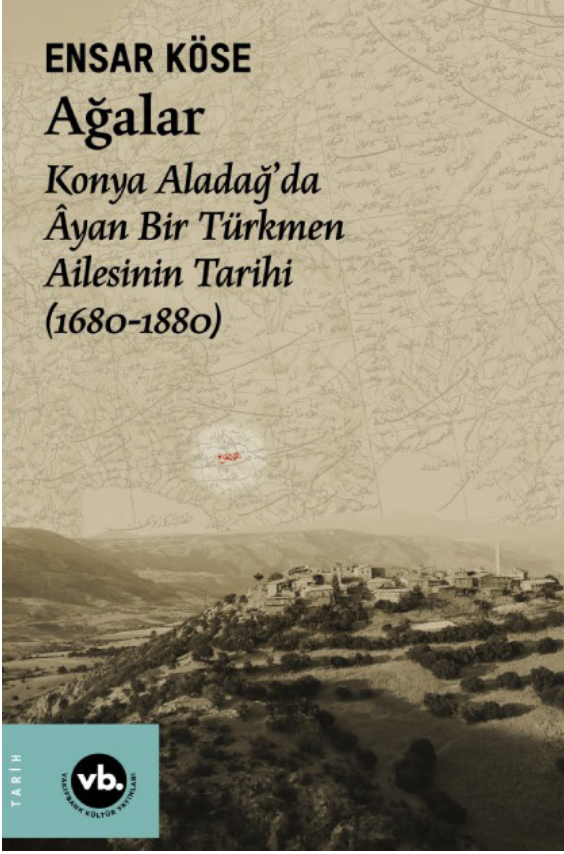
Makale Türü: Kitap Değerlendirmesi | Article Type: Book Review
Geliş Tarihi: 20 Eylül 2023 | Date Received: 20 September 2023
Kabul Tarihi: 6 Ekim 2023 | Date Accepted: 6 October 2023

ATIF | CITATION

Güldöşüren, Arzu. "Köse, Ensar. Ağalar: Konya Aladağ'da Âyan Bir Türkmen Ailesinin Tarihi (1680-1880)". *Kadim* 6 (Ekim 2023), 219-224. doi.org/10.54462/kadim.1363816

* Dr., TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), arzuguldosuren@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2091-6791.

O smanlı toplumsal tarihi ve âyan olgusu üzerine araştırmaları bulunan Dr. Ensar Köse, İçel ayanlarıyla ilgili doktora teziyle örtüşen çalışmasında, taşralı bir âyan ailesinin 17. yüzyıldan 19. yüzyıla uzanan hikâyesini kronolojik bir sırayla, ailenin yükseliş ve gözden düşüş dönemlerini merkeze alarak okuyucuya sunuyor. Doktora tez döneminden itibaren Ağalar ailesinin atası olarak kabul edilen Abdülahad Ağa'yla ilgilenen Köse, kitabın yazılı hikâyesinin, görkemli bir mazi anlatısının izini süren aile üyelerinin kendisini ziyaretiyle başladığını ifade ediyor. Kitap, âyanlarla ilgili çalışmalar için olduğu kadar, aile ve şehir tarihi çalışmaları için de mühim bir boşluğu dolduruyor.

Kitap, giriş ve sonuç hariç altı bölümden oluşuyor. Giriş bölümünde yazar aslında kitabın omurgasını da oluşturan üç ana meseleye odaklanmıştır. Öncelikle ailenin, “eşkıyalık” ile “paşalık” arasında gidip gelen hikâyesini

kavramsal bir çerçeveye oturtan Köse, resmî belgelerde kullanılan sıfat ve terimlerin konjektürel tercihleri yansıtması sebebiyle, hüküm cümlesi kurma konusunda azami hassasiyet gösterilmesi, hatta bu cümlelerden kaçınılması gerektiği görüşündedir. Ardından kitapta sıklıkla karşılaşılan âyanlık, ağalık gibi terimler hakkında genel açıklamalarda bulunmuş ve son olarak kendi çalışmasında kullandığı kaynakların tahlilini yapmıştır.

“Baba Ocağı ve Derin Kökler: Dülgerler Köyü ve Ağalar” başlığını taşıyan ilk bölümde, Aladağ kazası bağlamında Ağalar isimli âyan ailesinin ortaya çıktığı tarihî arka plan ve meselenin sosyolojik boyutu konu edilmektedir. Bu amaçla Dülgerler köyünün antik dönemlere kadar uzanan tarihi, coğrafi, beşerî ve idari durumu etrafıca ele alınmaktadır. Bu bölümün ikinci kısmında yazar, Ağalar'ın menşei üzerinde durmakta ve aileyi bir âyan hânedanına dönüştüren kişi olarak kabul edilen Abdülahad Ağa'nın atalarının kimler olabileceğine dair tahminlerde bulunmaktadır. Böylece ailenin kökenine ait sağlam bilgilere ulaşmayı hedeflemektedir. Ailenin mahalli ölçekte ilmiye sınıfına mensup bir soy geçmişine sahip olduğunu iddia eden Köse, bu görüşünü, ailenin bilinen ilk atası Abdülahad Efendi için 17. yüzyılın sonlarına ait bir kaynaktan kullanılan “fahru'l-kudât” unvanına dayandırmaktadır. Başka kaynaklarla desteklenmeyen bu iddia spekülâtif düzeyde bir değerlendirme olarak kalmaktadır. Bölüm boyunca Aladağ'ın ve Dülgerler'in tarihine dair, aile tarihi bakımından

birinci derecede önemli olmadığını düşündüğümüz pek çok detayın metin içinde verilmesi ise okuyucunun zihnini mevcut konudan uzaklaştırmaktadır. Bölgeyi ziyaret eden seyyahlar Davis (ö. 1901) ve Sterrett'in (ö. 1914) gözlemlerinden kesitler aktaran yazar, girişte yer verdiği bu anlatıları metnin ilerleyen kısımlarında yineleyerek zaman zaman tekrara düşmüştür. Kendisi de “dikkatli okurlarımız bu bahsi biraz uzattığımızın ve asıl sorunun etrafında dolanıp durduğumuzun muhakkak farkındadır” (s. 79) gibi ifadelerle fazlaca teferruata girdiğinin farkında olsa da bazı meseleleri gereğinden fazla ayrıntılandırmıştır.

“Ağaların Yükselişi: Abdülahad Ağa ve Kurd Osman” ismini taşıyan ikinci bölümde, ailenin kurucuları olarak görülen -1772’de hayatta olduğu düşünülen- Abdülahad Ağa ve -en son 1774’lerde arşiv belgelerinin kendisinden bahsettiği- Kurd Osman’ın mahallî bir derebeyi ve âyan olma mücadelesine odaklanılmaktadır. Âyanlık savaşındaki en güçlü rakipleri Müftüoğlu Seyyid Ahmed ile giriştikleri çatışmalar, bu arada karıştıkları başka hadiselerin de sonucu olarak muhakeme edilmeleri ve haklarında çıkarılan idam fermanları üzerinden bu mücadelenin ne kadar zorlu geçtiği ortaya koyulmuştur. Köse, ailenin hikâyesinin sadece şikâyetlere konu edilen nahoş olaylardan ibaret olmadığına dikkat çekmiş; kâtiplerin, genellikle kötü hadiseleri kaydetmeleri ve yolunda giden şeyleri kayda değer bulmamalarının bir sonucu olarak anlatının bu şekilde kurulduğunu ifade etmiştir. Kitabın sonuç bölümünde olaya biraz daha mesafeli yaklaşarak, aileyi ekonomik olarak bölge ortalamasının üzerinde bir gelire sahip, toplumsal nüfuzları olan ve bunu zorbalık derecesinde kullanmaktan çekinmeyen tipik bir Anadolu âyan hânedanı olarak tanımlamaktadır.

“İkinci Kuşak Ağalar: Hânedanın Güçlenişi” başlıklı üçüncü bölümde ailenin hânedana dönüştüğü dönemin hikâyesi anlatılıyor. Yazar bu bölümde anlatısını, Mustafa Ağa’nın (ö. 1809) hikayesi ile devletin siyasi ahvali arasındaki münasebeti dikkate alarak kurmaktadır. Abdülahad Ağa’nın oğlu Mustafa Ağa üzerinden Ağalar hânedanının yükselişine odaklanılmış ve hadiselerin sebep ve sonuçlarına dair sınırlı da olsa değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu bağlamda, Osmanlı taşra elitlerinin hayat hikâyelerinin nadiren düz bir çizgide hareket ettiğine dikkat çekilmiş, mahallî liderlerin resmî belgelere yansıyan statü ve unvanlarının muteber âyan ile eşkıya ya da mütegalibe arasındaki ince çizgide gidip geldiği ifade edilmiştir. Buna uygun olarak Mustafa Ağa kitapta, kimi zaman hakkında idam fermanı çıkarılmış bir asi, kimi zaman ise asker toplamak ve vergi tahsil etmekle vazifelendirilmiş bir devlet görevlisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusya ve Avusturya savaşları, Fransa’nın Mısır’a saldırması sonucu Doğu Akdeniz’in güvenliğinin tehlikeye girmesi gibi olaylar, Mustafa Ağa’dan asker talebinde bulunulmasına yol açmış, zaman zaman bizzat orduya katılması da istenmiştir. Bu tür talepler çalışmada, Osmanlı askeri gücünün zayıflaması ve ordu teşkilinde güçlük çekilmesiyle ailenin serencamının ilişkisini vurgulamak için kullanılmıştır.

Dördüncü bölümde, “Üçüncü Kuşağın Kaderi: Merkezileşme ve İdamlar” başlığı altında ailenin üçüncü kuşak temsilcileri, Hacı Mehmed (ö. 1821) ve İsmail Ağa’nın (ö. 1821) başından geçenler ele alınmaktadır. Bu kısımda Ağalar’ın, akrabaları Lârendeli Çavuşzade Ömer Necib Ağa’yla (ö. 1827) yaptığı ittifaka hususi bir yer ayrılmış, amansız bir rekabetin hüküm sürdüğü taşra vilayetlerinde mahallî lider ve hânedanların güçlerini ve nüfuzunu koruyabilmesinin bu gibi ittifaklara bağlı olduğu ifade edilmiştir. Ancak âyan ailesi üyeleri arasındaki ilişkilerin her zaman bu çizgide ilerlemediği vurgulanarak Hacı Mehmed Ağa’nın ölümünde amcasının oğlu Ahmet Ağa’nın parmağı olduğu iddia edilmiştir. Âyanlarla ilgili

dikkat çekilen bu ittifak ya da mücadele hususu özellikle arşiv kaynaklarını doğru kullanmak ve olayların seyirini takip edebilmek bakımından önemlidir. Zira, Mehmet Hacısalihoglu'nun da ifade ettiği üzere âyanlar arasındaki mücadeleler sırasında saraya iletilen şikâyetlerin genellikle onların rakipleri veya yönlendirdikleri kişiler tarafından yapıldığını düşünmek mümkün gözükmemektedir.¹ Dolayısıyla, olayların doğru yorumlamasında mütteliklerin ve rakiplerin kimliğinin belirlenmesi yardımcı bir unsur olarak kullanılmıştır.

Bölüm, Hacı Mehmed ve İsmail Ağa'nın idamıyla son buluyor. Yazar, bu olayla güçlü liderler devrinin kapanmış olduğunu ifade ediyor. Zikredilen iki ağanın kaderinin belirlenmesinde iki hususu öne çıkarıyor: Merkezileşme ve idamlar. Bir önceki kuşak toplumsal nüfuz ve iktidarlarını muhafaza etse de hânedanın bu kuşağının kaderini, birçok taşra âyanı ve derebeyininkinde olduğu gibi, Sultan II. Mahmud'un katı merkezîyetçi siyasetinin belirlediğine dikkat çekiliyor. Değişen şartların ve zamanın ruhunun taşra liderlerine daha az hareket alanı bıraktığını öne çıkaran Köse, idamlarla birlikte derebeyi vasfına sahip güçlü liderler ve hânedanlar devrinin sonuna yaklaşıldığını, Ağalar ailesi özelinde ortaya koyuyor.

Ailenin parçalanma ve savrulma hikayesine ayrılan "Kaçınılmaz Son: Parçalanma ve Savrulma" başlıklı beşinci bölümde anlatı, kaza müdürü Hacı Mehmed Ağa'nın (ö. 1853) etrafında şekilleniyor. Yazar, bu dönemdeki hadiseleri merkezin modernleşme çabalarını merkeze alarak yorumluyor. Tanzimat dönemindeki yeniliklerin merkezden taşraya intikalinin taşra elitlerinin gücünün kırılmasını ve merkezi otoritenin tahkim edilmesini sağladığına dikkat çekiyor. Nitekim neredeyse iki yüzyıl boyunca aile üyeleriyle ilgili birçok şikâyete kulak tıkayan merkez artık tavır değiştirmiş, bu da ailenin toplumsal nüfuzunun ve gücünün oldukça gerilemesiyle neticelenmiştir. Bu bölümde ayrıca, aile seçerisiyle ilgili meseleler konu ediliyor. 19. yüzyılın ilk yarısında hânedanın coğrafi olarak Belviran, Lârende (Karaman) ve Aladağ olmak üzere üç kolay ayrıldığı, ilk ikisinin kitabın coğrafi bütünlüğü sebebiyle dışarıda bırakıldığı ifade ediliyor. Ne var ki okuyucu bununla ilk kez kitabın beşinci bölümünde karşılaşılıyor. Halbuki bu bahse, giriş bölümünde, konunun sınırına dair bir husus olarak yer verilmesi daha uygun olurdu.

"Geçmişin Mirası: Vakıf ve Çiftlik Meseleleri" başlığını taşıyan altıncı bölümde ailenin mali kaynakları ele alınmaktadır. Bunların bir göstergesi olarak yaptırıldıkları cami ve vakıflardan bahsedilmekte, çiftlikleri üzerinde durulmaktadır. Ailenin sahip olduğu dört çiftlikten birisinin akrabaları Lârendeli Çavuşzade Ömer Necib Ağa üzerinden intikal ettiği, yaşayan aile üyelerinin varlığından bahsettikleri iki çiftliğe ise muhtemelen Cumhuriyet döneminde sahip olduğu ifade edilmiştir. Temettüat ve muhalefat kayıtlarına göre, aileye ait gayrimenkullerin tamamı Dülgerler köyü ve çevresindedir. Mültezimlik yapan, subaşı, âyan ve şehir kethüdâsı sıfatlarıyla birtakım gelirlere sahip olan ailenin, kuşaktan kuşağa aktarılan devlet kaynaklı bir servet birikiminin olduğu belirtilmiştir. Yazar, ailenin vakıf eserlerinden bahsetmeyi, Yuzo Nagata'nın Karaosmanoğulları ailesi hakkındaki çalışmasında yaptığı gibi, kitabın kapanışına bırakıyor.² Ailenin Ağalar kolu Dülgerler köyünün camii, Lârendeli kolu ise yine bir cami ve medrese için mallar vakfetmiştir. Bu eserleri öne çıkarmak suretiyle bütün bu eşkıyalık iddiaları karşısında yazar, hayırsever bir hânedan portresi çizmeyi tercih etmiştir.

1 Mehmet Hacısalihoglu, *Trabzon'da Ayanlık Mücadelesi: Hacısalihzâde Hasan Ağa, Ömer Ağa ve Büyük Ali Ağa (1737-1844)* (İstanbul: Serander Yayınevi, 2014), 44.

2 Yuzo Nagata, *Tarihte Âyanlar: Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme* (Ankara: TTK Basımevi, 1997), 143-163.

Sonuç bölümünde, özellikle de savaşlar esnasında merkezî idarenin taşradaki âyan ve eşraf denilen yerel elitlere mecburiyet düzeyinde ihtiyaç duyması, 1683'teki II. Viyana Bozgunu sonrası uzun savaş dönemlerinde ordunun asker, iaşe ve mühimmat ihtiyacı vurgulanarak ifade edilmiştir. Yazar, ailenin bilinen ilk atası olarak takdim edilen Abdülhad Efendi'yi örnek göstererek daha önce herhangi bir askerî yükümlülük altına girmemiş ilmiye kökenli taşra elitlerinin askerleşmeye mecbur bırakıldığını ifade etmiş. Aladağlı Ağalar için bu sürecin ilmiyeden askeriyeye, bir başka deyişle efendilikten ağalığa evrilme şeklinde cereyan ettiği belirtilmiştir. Askerleşmenin bir mecburiyet olarak öne çıkarılması çalışmanın kendine özgü bir bulgusu olarak öne çıkarılabilir olsa da kitapta bu iddia detaylı bir şekilde tartışılmamıştır.

Yazar, sonuç bölümünde yargı cümleleri kurmanın kendi işi olmadığını, tarihçinin ne bir savcı ne de bir hâkim olduğunu ifade etse de metin boyunca yargı bildiren cümleler kurduğuna şahit oluyoruz. Aladağ âyanı Hacı Mehmed ve Belviran âyanı İsmail'in idam edilmesinde kararın alınmasına sebep olan vali hakkındaki iddiaları bu tutuma bir örnek olarak gösterilebilir. Karaman Valisi Ebubekir Paşa'nın halkın şikâyet dilekçelerini ve ilamları esas alarak konuyla ilgili hükümete bir rapor sunduğu belirtildikten sonra idam kararının tamamıyla bu rapora dayandırıldığı ifade edilerek "Hiçbir somut suçlama yoktur. İdama gerekçe gösterilenler, muğlak ve genel geçer suç iddia ve isnatlarıdır." "Bu vakada Ağaların talihsizliği Ebubekir Paşa gibi muhteris ve kindar bir kişiyle çatışmış olmalarıydı," (s. 226-227) ifadeleri kullanılmıştır. Yazar bu konuda aileden yana bir tavır sergiliyor gibi gözükse de "zaten fâni alemden göçüp gitmiş kahramanlarımızın kendilerini savunma imkanları da yoktur. Artık yargı ve hüküm verme ayrıcalığı okuyucuya aittir," (s. 304) diyerek son tahlilde değerlendirmeyi okuyucuya bırakmıştır.

Çalışmanın geneline yönelik eleştirilerin başında gelen husus, hikâyenin neredeyse tamamen taşra coğrafyası sınırları içinde değerlendirilmesidir. Kitap, merkez siyasetinin taşradaki yansımalarını ele almakta zayıf kalmıştır. Dönemin siyasi ve ekonomik şartları anlatıya gerektiği kadar dahil edilmemiştir. Sınırlı bir şekilde, devletin içinde bulunduğu savaş şartlarının ya da II. Mahmud dönemindeki merkezleşme politikalarının taşradaki âyanlar ve Osmanlı toplumu üzerindeki yansımalarına değinmekle yetinilmiştir.

Âyan çalışmalarında yaygın olduğu üzere, bu çalışmanın ana kaynaklarını da arşiv belgeleri oluşturmakta ve metin, belgelere dayalı bir anlatıyı öne çıkarmaktadır. Köse de sadece arşiv belgeleri ve resmi kayıtlardan olayların tamamını takip etmenin ve bütüncül bir anlatı çıkarmanın mümkün olmadığını ifade etmektedir. Çalışmada, aileyle ilgili sözlü anlatılara zaman zaman yer verilmiş, bunlar geçmişin manevi bir mirası olarak nitelendirilmiş ve dolayısıyla da kitapta kaynak olarak yeterince kullanılmamıştır. Âyan çalışmalarında aileden geriye kalan hatırat, hesap defteri gibi birinci el kaynakların sınırlılığı göz önüne alındığında kritik bir okumayla bu sözlü anlatıların çalışmaya daha fazla dahil edilmesi ve aileyle ilgili bilgilerin zenginleştirilmesi düşünülebilirdi. Kaynaklarla ilgili bir diğer problem, sözlü tarih yöntemiyle sözlü anlatı kavramlarının zaman zaman birbirinin yerine ikame edilmesidir. Oysa bir anlatının sözlü tarih olarak isimlendirilebilmesi için teorik ve pratik olarak bazı şartlar sonucunda yapılan görüşmelerin ürünü olması gerektiği açıktır.

Kitap, yeterince zengin olmasa da bir dizin içermektedir. Çalışmada kullanılan fotoğrafların küçük ebatla ve siyah beyaz olması, mekânları yeterince tanımlayan bir döküman

olarak kullanılmalarına mâni gözükmesine rağmen, bu malzemenin okurun muhayyilesinde zayıf da olsa bir karşılık bulduğu da bir gerçektir. Son söz olarak, Osmanlı tarihçiliğinde aile ve şehir tarihleriyle, özellikle de taşra âyanlarının tarihiyle ilgili çalışmaların sınırlılığı düşünülürken, yazı boyunca bahse konu olan bütün eksikliklerine karşın kitabın bu alanda yeni sorulara ve meselelere kapı aralayan bir yerde durduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Hacısalihoğlu, Mehmet. *Trabzon'da Ayanlık Mücadelesi: Hacısalihzâde Hasan Ağa. Ömer Ağa ve Büyük Ali Ağa (1737-1844)*. İstanbul: Serander Yayınevi, 2. Basım, 2014.

Nagata, Yuzo. *Tarihte Âyanlar: Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: TTK Basımevi, 1997.